

TEMA: RISKBRUK, MISSBRUK, BEROENDE

Beroende: psykiatrins
bäst kända tillstånd

Kunskapen om beroendets etiologi, patogenes och riskfaktorer har formligen exploderat under de senaste 20 åren. Beroende har stora likheter med kroniska sjukdomar och bör snarare uppfattas som ett hälsoproblem än som ett socialt problem.

JOHAN FRANCK, professor i psykiatri, verksamhetschef, Centrum för beroendeforskning, Stockholm
johan.franck@ki.se

I veckans temanummer redovisas olika medicinska aspekter på missbruk och beroende. De negativa effekterna av alkohol och narkotika på samhället har gjort att substansberoende tidigare uppfattats som ett huvudsakligen socialt problem snarare än ett hälsoproblem. Beroende har i själva verket stora likheter med andra kroniska sjukdomstillstånd, tex diabetes, astma och högt blodtryck, avseende principer för diagnostik, ärftlighet, etiologi (genetiska och miljöfaktorer), patofysiologi, naturläslöpp och behandlingsrespons (fölsamhet och skov) [1].

Substansberoende definieras av WHO som ett kroniskt sjukdomstillstånd som karakteriseras av upprepat drogsökande beteende, tvångsmässig (kompulsiv) droganvändning, förlust av kontroll över intaget och i förlängningen ett känslomässigt negativt tillstånd med oro, irritabilitet, självmordstankar, sömnproblem och drogsug där själva viljan – eller motivationen – är delvis satt ur spel. När drogintaget avbryts efter upprepat användning ses ett för repektive drog karakteristiskt abstinens-tillstånd. Vissa droger orsakar även fysiska symtom i form av tremor, svettning, krampanfall, illamående, balansrubbing och muskelsvärk.

I det amerikanska psykiaterförbundets klassifikation av psykiska sjukdomar (DSM-5) kommer begreppet »dependence» att ersättas av »addiction», som blir den generella termen. Motsvarande term saknas på svenska – mest sannolikt är att termen beroende behålls här. Dependence kommer att användas för

fysiskt beroende (dvs med kroppsliga abstinenssymtom).

På svenska används ibland termen beroende för att beskriva okontrollerat bruk av naturliga belöningar, exempelvis spel-, sex-, shopping- och Internetberoende. Även om de neurobiologiska mekanismerna för sådana beteendestörningar har mycket gemensamt med beroende av droger är termen något missvisande. Huruvida begreppet sockerberoende bör ingå i denna kategori är även det en definitionsfråga. På engelska används »behavioural addictions» eller »addictive behaviours», och mer specifikt »pathological gambling», »compulsive shopping» etc.

Den svenska nomenklaturen kan här behöva förtydligas. Vi vet i dag att flera faktorer samverkar i utvecklingen av beroende, exempelvis miljöfaktorer under fosterlivet, sociala faktorer under uppväxtperioden och senare i livet, men även genetiska faktorer avgör individens risk. Beroende är det psykiska sjukdomstillstånd om vilket vi vet allra mest – kunskapen om såväl etiologi och patogenes som genetiska och sociala riskfaktorer har formligen exploderat under de senaste tjugo åren. Hjärnbildning har visat vilka system som är involverade i det drogsug som orsakas av yttre stimuli, exempelvis bilder av droger eller alkohol.

På behandlingssidan finns nya lovande läkemedelssubstanser liksom psykosociala insatser med väldokumenterade effekter. Välkommen att ta del av utvecklingen inom området!

1. McLellan AT, Lewis DC, O'Brien CP, Kleber HD. Drug dependence, a chronic medical illness: implications for treatment, insurance, and outcomes evaluation. JAMA. 2000;284(13):1689-95.

innehåll

medicinsk kommentar

2280 Primärvården möjlig instans för miljonen med skadligt drickande
Sven Wåhlin

klinik och vetenskap

2282 Mindre alkohol, mer narkotika är tidens trend
Siv Byqvist

2285 Läkemedel har bra effekt mot alkoholism
Bo Söderpalm

2291 Biomarkörer kan fånga tidigt riskbruk av alkohol
Anders Helander

2296 Behandling av alkoholberoende: dags att icke-specialister tar över
Sven Andréasson

2300 Drogtestning blir allt säkrare och mer heltäckande
Olof Beck, Tomas Villén

2304 Farmakologisk behandling av amfetaminberoende ännu på osäker grund
Johan Franck

2309 Metadon och buprenorfin – attraktiva på gatan och utanför vården
Björn Johnson

2312 STRIDA i kampen mot (o)lagliga Internetdroger
Anders Helander, Olof Beck, Robert Hägerkvist, Peter Hultén

gästredaktör

JOHAN FRANCK (presentation, se artikel bredvid) har som gästredaktör bistått redaktionen med planering, granskning och artikelurval.

Läkartidningens teman ska förstärka det medicinska innehållet och ge en helhetsbild av aktuella medicinska områden. Nästa tema kommer i Läkartidningen nr 49 som utkommer den 7 december 2011. Temat då kommer att vara Behandling av fetma.